Emro Science and Education
International open-access scientific journal
Journal homepage: https://journal.emro.uz

OPEN ACCESS

CONFERENCE PAPER OPEN ACCESS

Vol. 1 No. 1 (2023) · "Axborot oqimlari va intellektual tizimlarning ijtimoiy, iqtisodiy va texnik-texnol... DOI: 10.5281/zenodo.24319241

Xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallar to'plami *Andijan 2023 yil 10-noyabr*

IQTISODIYOTNI, AXBOROT TEXNOLOGIYALARI BILAN UZVIY BOG`LIQLIGI

Toxirov Ibroximjon Umidjon o`g`li, Andijon Mashinasozlik instituti talabasi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada iqtisodiyotda axborot texnologiyalarning o'rni, uning tez sur'atlarda o'sib-rivojlanib borishi, imkoniyat hamda qulayliklaridan samarali va keng foydalanish, xususan iqtisodiyotdagi effiktivligi bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan. Raqamli texnologiyalarni iqtisodiyotdagi o`rni va qanchalik darajada kerak ekanligi haqida so`z boradi.

**Kalit so`zlar:** Axborot, axborot sektori, xalq, g`ildirak, virtual, ilm ma`rifat, raqamli iqtisodiyot, jahon.

Tanlangan mavzuning dolzarbligi shundan iboratki, bugungi kunda axborot iqtisodiyotda alohida o'rin tutadi. Axborot texnologiya va umuman resurslarning rivojlanishini belgilovchi asosiy, hal qiluvchi omillardan biridir. Elektron kompyuterlar va shaxsiy kompyuterlardan foydalanish iqtisodiy sohadagi munosabatlar va faoliyatning texnologik asoslarini tubdan o'zgartirishga olib keldi. Hozirgi vaqtda iqtisodiyotning axborot sektorida axborotni tarqatishni yangi axborot texnologiyalaridan foydalanmasdan tasavvur etib bo'lmaydi. Ularsiz ham alohida korxonalar, ham butun davlat iqtisodiyoti orqada qolganlar qatorida qoladi. Axborot iqtisodiyoti iqtisodiy voqelikning ko'p jihatlarini, shu jumladan pulning funktsiyasini o'zgartirdi, u asta-sekin mehnat xarajatlarining universal ekvivalentidan to'lov vositasiga aylandi. Virtual banklar va to'lov tizimlari axborot texnologiyalari rivojlanishining mevasidir. Iqtisodiyot va biznesda axborot texnologiyalari ma'lumotlarni qayta ishlash, saralash va umumlashtirish, jarayon ishtirokchilari va kompyuter texnikasi o'zaro hamkorligini tashkil etish, axborotga bo'lgan ehtiyojni qondirish, tezkor aloqa uchun qo'llaniladi.

Hozirgi vaqtda iqtisodiyotning axborot sektorida axborotni tarqatishni yangi axborot texnologiyalaridan foydalanmasdan tasavvur etib bo'lmaydi.
Yangi axborot texnologiyalari asosan tashkilotning ichki ehtiyojlari uchun ishlab chiqilgan vaqt allaqachon o'tdi. Endilikda axborot texnologiyalari keng foydalanuvchilarning turli axborot ehtiyojlarini qondirishga qaratilgan mustaqil va ancha daromadli biznes turiga aylandi. Zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish har qanday elektron ma'lumotlar massivlariga (masalan, ma'lumotlar bazalari, elektron ma'lumotnomalar va entsiklopediyalar, turli xil operatsion hisobotlar, tahliliy sharhlar, qonunchilik va ma'lumotlar bazasi) deyarli bir zumda ulanishni ta'minlaydi. Xalqaro, mintaqaviy va milliy axborot tizimlaridan kelib chiqib, ulardan muvaffaqiyatli biznes manfaatlari yo'lida foydalanish. Eng so'nggi axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi tufayli, hozirgi vaqtda nafaqat siyosiy, moliyaviy, ilmiy va texnik ma'lumotlarning global oqimiga ochiq kirish imkoni bo'lib, Internetda global biznesni qurish uchun haqiqiy imkoniyatga aylandi.

Published: 10.11.2023

Cite this article: Toxirov Ibroximjon Umidjon o`g`li (2023). Iqtisodiyotni, axborot texnologiyalari bilan uzviy bog`liqligi. Emro Science and Education, 1(1). https://doi.org/10.5281/zenodo.24319241

© 2023 The Author(s). Published by Emro Science and Education. This is an open access article.

Insoniyat har doim o‘z turmush tarzini yaxshilashga, og‘ir mehnatini engillashtirishga harakat xarakat qilib kelgan va borada ko‘p foydali ixtirolar qilgan. Masalan, metallga ishlov berish, g‘ildirak ixtirosi, yozuv, kitob bosish, hisoblash texnikasi va h.k. Ularning son-sanog‘i yo‘q.

Insonlarning turmush tarzi iqtisodiyot bilan, iqtisodiyot esa resurslarning mavjudligi va ulardan qanday foydalanishga bog‘liq. Iqtisodiyotni boshqarish axborot tizimlarini yaratish va axborot texnologiyalarini rivojlanishi bilan chambarchas bog‘liq. Axborot texnologiyalari – bu xalq xo‘jaligining turli sohalarida axborot faoliyatini avtomatlashtirish shakllari, usullari va vositalari yig‘indisidir.

Iqtisodiyotni boshqaruv maqsadlarida ma’lumotlarni yig‘ish, saqlash, qayta ishlash va uzatish ayniqsa, hozirgi kunda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Chunki butun dunyoda XXI asr – «axborot» asri deb tan olingan. Axborot asrida katta hajmdagi ma’lumotlar ombori va axborotlar ustida ishlashga to‘g‘ri kelmoqda. Bozor munosabatlarining rivojlanishi tadbirkorlik faoliyatining yangi turlarining paydo bo‘lishiga va eng avvalo, axborot biznesi bilan shug‘ullanuvchi firmalarning paydo bo‘lishiga, AT ni ishlab chiqish, takomillashtirish, IT-komponentlarini, xususan, axborotni avtomatlashtiradigan dasturiy mahsulotlarni tarqatish va hisoblash jarayonlari axborot texnologiyalarini rivojlantirishga olib keldi. Shuningdek, ular kompyuterlar, aloqa vositalari, orgtexnika va xizmatlarning alohida turlari – axborot, texnik va konsalting xizmatlari, o‘qitish va boshqalarni o‘z ichiga oladi. Bu iqtisodiyotda axborot texnologiyalarining tez tarqalishi va samarali qo‘llanilishiga hamda ularning deyarli universal qo‘llanilishi va juda xilma-xilligiga xizmat qiladi desak mubolag`a bo`lmaydi.

Bugun jamiyatda raqamli texnologiyalarning ahamiyati tobora ortmoqda. Ularning keng joriy qilinishi va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish masalalari hozirgi zamonda har bir davlat uchun jiddiy hayotiy masalaga aylangan. Ekspertlar fikricha, kelgusi 3 yilda iqtisodiyotni raqamlashtirish orqali dunyodagi 22 foiz ish o‘rni axborot texnologiyalari yordamida yaratiladi.

Shuningdek, 2020-yilning **Ilm, ma’rifat va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish yili** deb e’lon qilingani bejiz emas.

Har qanday korxona, firma, tashkilot iqtisodiy faoliyat jarayonida doimiy ravishda yirik axborot oqimlari bilan shug'ullanishi kerak: xalqaro, iqtisodiy, siyosiy, raqobatbardosh, texnologik, bozor, ijtimoiy va boshqalar. Shu bilan birga, axborot oqimlarining ko'pligidan belgilangan maqsadlarga mos keladigan narsani tanlash kerak. Sifatli axborot iqtisodiyotning turli sohalaridagi mutaxassislarning harakatlarini maqsadli va samarali qiladi. Hozirgi sharoitda axborot texnologiyalarining (IT) roli tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Axborot texnologiyalari deganda foydalanuvchilar talablariga muvofiq texnik va dasturiy vositalardan foydalanish asosida ma’lumotlar, axborot va bilimlarni yig‘ish, to‘plash, saqlash, qidirish, qayta ishlash, tahlil qilish, berish usullari va usullari tizimi tushunilishi kerak. Iqtisodiyotda axborot texnologiyalari kasbiy muammolarni, shu jumladan ishlab chiqarish

jarayonlarini modellashtirish va prognozlash bilan bog'liq muammolarni hal qilishda qo'llanilishi lozim.

Jahon IT-bozorini rivojlantirishning asosiy tendentsiyalari, shuningdek, kompyuter texnikasi va butlovchi qismlarni sotish ulushining umumiy hajmida kamayishi va dasturiy mahsulotlarga nisbatan IT xizmatlarini sotish hajmining ortib borayotgan o'sishini o'z ichiga oladi. Kompyuter uskunalarini sotib olish narxining pasayishi iste'molchilarning funktsional va ekspluatatsion xususiyatlari yaxshilangan uskunalarga bo'lgan talabning pasayishi natijasidir, chunki ko'pchilik xaridorlar nuqtai nazaridan uning qo'shimcha afzalliklari ahamiyatsiz. Jahon IT-bozori tarkibida xizmatlar ulushining oshishi foydalanilayotgan AT-tizimlarning murakkabligi va murakkabligining o'sishi natijasida yuzaga kelmoqda, bu ularni o'rnatish va ishlab chiqish uchun nafaqat katta xarajatlarni talab qilmoqda, balki xizmatlarning mavjudligini ham talab qilmoqda. xodimlarga kundalik xizmat ko'rsatish va boshqarishda noyob texnik ko'nikmalar. AT tizimlari va infratuzilmalariga texnik xizmat ko‘rsatish va ularga xizmat ko‘rsatish bilan bog‘liq funksiyalarni ularga o‘tkazish uchun uchinchi shaxslarning jalb etilishi ham IT xizmatlari bozori hajmini oshirishda muhim omil bo‘lib keladi.

Shunday qilib, axborot texnologiyalarini ishlab chiqarish va insonning noishlab chiqarish faoliyati haqiqatan ham cheksiz kengayib bormoqda. Iqtisodiyot kamroq va kamroq moddiy ne'matlarni ishlab chiqarish va tobora ko'proq axborot mahsulotlari va xizmatlarini yaratish va tarqatish sifatida tavsiflanadi. Odamlar, guruhlar, tashkilotlarning faolligi ko'p jihatdan ularning xabardorligi va mavjud ma'lumotlardan samarali foydalanish qobiliyatiga bog'liq. Ratsional echimlarni topish katta hajmdagi ma'lumotlarni qayta ishlashni talab qiladi, bu esa ba'zan maxsus texnik vositalarni jalb qilmasdan mumkin emas. Bu esa axborot texnologiyalarini nafaqat iqtisodiyotda balki insoniyatning barcha sohalarida birdek muxim ekanligini anglatadi. Zero XXI asr axborot asri deb bekorga aytilmagan.

IB&KT FAKULTETI 2022